

**IJRO ISHI YURITISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING
DOLZARB HUQUQIY MASALALARI**

**CURRENT LEGAL ISSUES OF IMPROVING THE ENFORCEMENT
PROCEEDINGS SYSTEM**

Jalilova Sabrina Hamza qizi

Termiz davlat universiteti

Yuridik fakulteti I bosqich talabasi (bakalavr)

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ijro ishi yuritish tizimining huquqiy asoslari, amaldagi holati hamda uni yanada takomillashtirishning dolzarb masalalari tahlil qilinadi. Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarining o'z vaqtida hamda to'liq ijro etilishi odil sudlovning samaradorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida baholanadi. Tadqiqot davomida ijro ishi yuritish amaliyotida uchrayotgan asosiy muammolar, qarzdor va undiruvchilarning huquq hamda qonuniy manfaatlarini ta'minlash bilan bog'liq masalalar o'rganiladi. Shuningdek, xorijiy davlatlar tajribasi qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilinib, milliy ijro tizimini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Abstract. This article analyzes the legal framework, current practice, and major issues related to improving the enforcement proceedings system in the Republic of Uzbekistan. The enforcement of court judgments and other enforcement documents is considered one of the essential elements for ensuring the effectiveness of the judicial system and the rule of law. The study examines the main practical challenges in enforcement proceedings, including the protection of the legitimate rights and interests of creditors and debtors. It also provides a comparative analysis of foreign experience and offers scientifically grounded recommendations for improving the national enforcement system.

Kalit so‘zlar: *ijro ishi, sud qarori, majburiy ijro, undiruvchi, qarzdor, davlat ijrochisi, ijro hujjati, huquqiy mexanizm, ijro jarayoni, odil sudlov.*

Keywords: *enforcement proceedings, court decision, compulsory enforcement, creditor, debtor, bailiff, enforcement document, legal mechanism, enforcement process, justice.*

Kirish: Huquqiy davlatni barpo etish va odil sudlovni ta'minlashda sud qarorlarining o'z vaqtida hamda to'liq ijro etilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Sud tomonidan qonuniy va asosli qaror qabul qilinishi fuqarolar hamda yuridik shaxslarning buzilgan huquqlarini tiklashning muhim sharti hisoblansa-da, mazkur qarorning amalda bajarilishi odil sudlovning yakuniy va eng muhim bosqichi hisoblanadi. Agar sud qarori o'z vaqtida ijro etilmasa, sud himoyasining amaliy ahamiyati pasayadi, fuqarolarning sud hokimiyatiga bo'lgan ishonchi susayadi hamda huquq ustuvorligi tamoyilining to'liq ta'minlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida sud-huquq sohasini isloh qilish doirasida sud qarorlarini majburiy ijro etish tizimini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirildi. Xususan, majburiy ijro organlari faoliyati tubdan takomillashtirildi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari joriy etildi, ijro ishlarini elektron shaklda yuritish tizimi bosqichma-bosqich rivojlantirildi hamda davlat organlarining axborot bazalari o'rtasidagi integratsiya kengaytirildi. Ushbu islohotlar sud hujjatlarining o'z vaqtida va samarali ijro etilishini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Asosiy qism:

1. Ijro ishi yuritish tizimining huquqiy mohiyati va ahamiyati

Ijro ishi yuritish huquqni qo'llash faoliyatining yakuniy bosqichi bo'lib, sudlar hamda qonun hujjatlarida belgilangan boshqa vakolatli organlar tomonidan qabul qilingan hujjatlarning amalda bajarilishini ta'minlashga qaratilgan huquqiy institut

hisoblanadi. Sud tomonidan chiqarilgan qaror faqat qabul qilingani bilangina o'z maqsadiga erishmaydi. Uning amalda va o'z vaqtida bajarilishi fuqarolar hamda yuridik shaxslarning buzilgan huquqlari tiklanishini ta'minlaydi. Huquqshunos olimlarning fikriga ko'ra, sud qarorining ijro etilishi odil sudlovning ajralmas qismi hisoblanadi. Agar qonuniy kuchga kirgan sud hujjati ijro etilmasa, sud himoyasi samaradorligi pasayadi hamda fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchi susayadi. Shu sababli ijro ishi yuritish tizimi huquqiy davlatning muhim institutlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Shuningdek, ijro tizimi iqtisodiy munosabatlarning barqaror rivojlanishida ham muhim o'rin tutadi. Chunki shartnomaviy majburiyatlarning bajarilishi, mulkiy huquqlarning himoya qilinishi va tadbirkorlik subyektlari manfaatlarining ta'minlanishi ko'p jihatdan samarali ijro tizimiga bog'liq.

2. O'zbekiston Respublikasida ijro ishi yuritish tizimining shakllanishi va rivojlanishi

Hozirgi kunda sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarining majburiy ijrosi asosan Majburiy ijro byurosi tomonidan amalga oshiriladi. Mazkur organ sud qarorlarining o'z vaqtida va to'liq bajarilishini ta'minlash, qarzdorlarning mulkini aniqlash, undiruvni amalga oshirish hamda ijro jarayonini nazorat qilish bo'yicha keng vakolatlarga ega.

So'nggi yillarda elektron ijro hujjatlari aylanishi, avtomatlashtirilgan axborot tizimlari, elektron monitoring va davlat organlarining axborot bazalari bilan integratsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Natijada ijro ishlarini ro'yxatga olish, nazorat qilish va ularning ijrosini monitoring qilish tizimi sezilarli darajada takomillashtirildi. Shu bilan birga, amaliyot tahlili tizimni yanada rivojlantirish zarurligini ko'rsatmoqda. Ayrim hollarda ijro hujjatlarining uzoq muddat bajarilmasligi, davlat ijrochilarining ish yuklamasi yuqoriligi hamda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasining barcha hududlarda bir xil emasligi mavjud muammolar qatoriga kiradi.

3. Ijro ishi yuritish bosqichlari va ularning huquqiy mazmuni

Ijro ishi yuritish qonunchilikda belgilangan ketma-ket bosqichlardan iborat bo'lib, ularning har biri mustaqil huquqiy ahamiyatga ega. Birinchi bosqich — ijro hujjatini qabul qilish va ro'yxatga olish. Mazkur bosqichda sud qarori yoki boshqa ijro hujjati vakolatli ijro organiga kelib tushadi hamda belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkaziladi. Ikkinchi bosqich — ijro ishini qo'zg'atish. Davlat ijrochisi taqdim etilgan hujjatlarni o'rganib chiqadi va ijro ishini qo'zg'atish to'g'risida qaror qabul qiladi. Uchinchi bosqich — qarzdorga ixtiyoriy ravishda qarorni bajarish imkoniyatini berish. Ushbu bosqichda qarzdorga majburiyatni belgilangan muddat ichida ixtiyoriy ravishda bajarish taklif etiladi.

To'rtinchi bosqich — majburiy ijro choralarini qo'llash. Qarzdor belgilangan muddatda qarorni bajarmagan taqdirda uning mol-mulkini xatlash, bank hisobvaraqlarini bloklash, ish haqidan ushlab qolish yoki boshqa qonuniy majburlov choralarini qo'llash mumkin.

Beshinchi bosqich — undiruvni amalga oshirish. Qarzdorning mol-mulki realizatsiya qilinishi yoki pul mablag'lari hisobidan undiruvchining talabi qanoatlantiriladi. Oltinchi bosqich — ijro ishini tamomlash. Qaror to'liq bajarilgandan so'ng davlat ijrochisi ijro ishini tugatish haqida qaror qabul qiladi. Mazkur bosqichlarning qonun talablariga muvofiq amalga oshirilishi fuqarolar huquqlarining ishonchli himoya qilinishini ta'minlaydi.

4. Ijro ishi yuritish amaliyotidagi dolzarb muammolar

Amaliyotda ijro tizimi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan bir qator omillar mavjud. Eng avvalo, qarzdorlarning ayrim hollarda mol-mulkini yashirishi yoki uni boshqa shaxslar nomiga rasmiylashtirishi sud qarorlarining o'z vaqtida bajarilishiga jiddiy to'sqinlik qilmoqda. Ikkinchi muammo davlat ijrochilarining ish yuklamasi bilan bog'liq. Ijro hujjatlarining ko'pligi ayrim hollarda ijro harakatlarining cho'zilishiga sabab bo'lmoqda. Uchinchi muammo — davlat organlari o'rtasida axborot almashinuvi tizimining barcha hollarda tezkor

ishlamasligidir. Natijada qarzdorning mol-mulki yoki daromadlari haqidagi ma'lumotlarni olish uchun qo'shimcha vaqt talab etiladi. Mazkur muammolar ijro ishi yuritish tizimini yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

7. Ijro ishi yuritish tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari

Tadqiqot natijalari asosida ijro tizimini rivojlantirish bo'yicha quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, ijro ishlarini yuritishning barcha bosqichlarini to'liq raqamlashtirish va yagona elektron platformani rivojlantirish zarur. Ikkinchidan, davlat organlari, banklar, soliq organlari va kadastr tizimlari o'rtasida ma'lumot almashuvini real vaqt rejimida amalga oshirish maqsadga muvofiq. Uchinchidan, qarzdorlarning mol-mulkini aniqlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish hamda yashirilgan aktivlarni aniqlashning zamonaviy usullarini joriy etish lozim. Yuqoridagi chora-tadbirlarning amalga oshirilishi sud qarorlarining o'z vaqtida va to'liq ijro etilishini ta'minlash, fuqarolar hamda yuridik shaxslarning huquq va qonuniy manfaatlarini samarali himoya qilish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasida huquq ustuvorligini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa: O'zbekistonda ijro tizimini takomillashtirish bo'yicha so'nggi yillarda bir qator islohotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, amaliyotda hali ham ayrim muammolar mavjud. Jumladan, qarzdorlarning mol-mulkini yashirishi, ijro ishlarining ko'pligi, jarayonlarning cho'zilishi va axborot tizimlarining to'liq integratsiyalanmaganligi shular jumlasidandir.

Shu bilan birga, ijro tizimini raqamlashtirish, davlat organlari o'rtasida ma'lumot almashuvini kuchaytirish va ijro jarayonini soddalashtirish orqali tizim samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Umuman olganda, ijro ishi yuritish tizimini takomillashtirish fuqarolarning huquqlarini tez va samarali himoya qilish, sud tizimiga bo'lgan ishonchni oshirish hamda huquqiy davlat prinsiplarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yil tahriri).
2. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi.
3. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi.
4. “Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish to‘g‘risida”gi Qonun.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Ijro ishi yuritish to‘g‘risida”gi qonun hujjatlari.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonuni.
7. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat xizmatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining sud-huquq tizimini isloh qilishga oid farmonlari.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi.